

Lekplatser: planeringsunderlag

Antagen av SBN:
Ansvarig förvaltning:
Ikraftträdande
Giltighetstid
Revideras
Diarienummer

2024-05-08 § 132
Samhällsbyggnadsförvaltningen
2024-06-01
Gäller tills vidare
Senast fyra år efter ikraftträdande
SBN 2023/436

Ansvarig handläggare

Enhetschef Gata/Park, Samhällsbyggnadsförvaltningen

Innehåll

Inledning och syfte	2
Lekens värde	2
Lek i naturlika miljöer	2
Planeringsprocessen	2
Omfattning.....	3
En god lekmiljö	3
Variation	3
Tillgänglighet	4
Hållbarhet	4
Nåbarhet	4
Närnatur och vegetation	5
Fysiska utmaningar	5
Trivsamt miljö för både barn och vuxna.....	5
Tillgång till lösa och formbara material	5
Delaktighet	5
Trygghet och säkerhet	6
Skötsel och underhåll	6
Lekplatstyper.....	7
Närlekplats	7
Områdeslekplats	7
Stjärnlekplats	8
Naturlekplats	9
Översikt lekplatser Ale tätorter	9
Alvhem	10
Alafors.....	11
Bohus.....	12
Nol.....	13
Nödinge.....	14
Skepplanda	15
Surte	16
Älvängen	17
Källor	18

Inledning och syfte

Ale kommun har som mål att växa och förtäta våra tätorter. Lekmiljöer är en viktig del i det sociala rummet och fungerar som mötesplats för både barn och vuxna.

Ale kommun vill erbjuda allmänheten tillgång till stimulerande lekmiljöer med varierad utrustning och utformning som riktar sig till olika åldersgrupper i våra tätorter.

För att vägleda förvaltningen i sitt arbete med att tillse möjlighet för våra medborgare och besökare att kunna träffas och aktivera sig genom lek. Och då kunna svara på frågorna om var, vart och i vilken omfattning vi skall försöka skapa platser för detta.

”Varje barn har rätt till lek, vila och fritid.”

– UNICEF

Lekens värde

Lekens positiva inverkan på barnets utveckling är idag väldokumenterad och den har bl.a. en positiv inverkan på barnets skolresultat, självförtroende och självkänsla, hälsa samt nattsömn (Åkerblom, Åkerlund & Norrmann Bjarsell, 2016). I leken får barn en chans att prova, repetera och förankra kunskap som får dem att växa som människor.

På ett känslomässigt plan ökar förståelsen för omvärlden och barnets fantasi, självkänsla och motivation stimuleras. Fysiologiskt utvecklar lekens rörelser motorik och balans, samtidigt som barnets hälsa och koncentrationsförmåga ökar. Inte minst är leken också en arena för det sociala samspelet barn emellan, men även mellan barn och vuxna (Jansson & Klintborg Ahlklo, 2016).

Lek i naturlika miljöer

Barn behöver och förtjänar en närmiljö som främjar deras leklust och utveckling. Och utomhuslek i naturlika miljöer kan bidra till just detta. När barn leker utomhus blir leken mer fantasirik och spontaniteten ökar. Inspiration till leken finns att hämta i omgivningarna och en variationsrik och inbjudande utemiljö kan bjuda in till rörelse och lek. Vidare antyder studier att barns lek blir friare och mindre könsuppdelad i naturlika miljöer. Samspel och samband mellan fysisk upplevelse och teoretisk kunskap förstärks också i utomhusmiljön då möjligheten att lära med alla sinnen tilltar (Norén-Björn, 2016).

Planeringsprocessen

Kommunen har skyldighet att bevaka att gällande lagar som rör barns rättigheter följs. Viktigast är FN:s barnkonvention om barnets rättigheter.

Det är viktigt att arbeta med barns lekmiljöer genom hela planeringsprocessen. I översiktsplaneskedet ska de övergripande strukturerna för att säkerställa barns tillgång till

goda miljöer säkerställas. Tillgång till grönstråk, gång- och cykelstråk och parker är viktigt. I detaljplaneskedet ska barns behov av tillräckliga ytor tillgodoses. På allmän platsmark ska lekmiljöer såsom lekredskap, bollplaner, naturmark och aktivitetsplatser erbjudas.

Det är viktigt att fördela lekplatserna inom kommunen utifrån rådande och framtida behov. I ett nytt bostadsområde satsar kommunen hellre på en större lekplats i stället för flera små. Lekplatsen placeras med fördel intill ett grönområde för att erbjuda lekmöjligheter även i naturmiljö och utifrån bestämt upptagningsområde täcka så stor del av bostäderna som möjligt i området. Där vi har ytor som i tätorterna som ligger utanför våra lekplatsers upptagningsområde bör man utreda möjligheten till att utöka en mindre lekplats alternativt tillskapa en ny lekplats för att förbättra täckningsgraden.

Lekplatsen ska utformas så att den är åtkomlig med fordon och enkel att underhålla under förvaltningsskedet, med avseende på god förvaltningsekonomi. Under förvaltningsskedet utförs veckovis tillsyn av lekplatserna, därutöver besiktigar en utbildad besiktningsman våra lekplatser en gång årligen för att bevaka säkerheten. Behov av upprustning, förnyelse, reinvesteringar, förbättringar och avveckling utreds kontinuerligt.

När flera lekplatser hamnar inom varandras upptagningsområde bör man utreda en avveckling till förmån av att utveckla den som är bäst placerad och med störst utrymme med hänsyn till sitt upptagningsområde. Vi strävar efter att få en så god täckning som möjligt av våra tätorters bostäder inom lekplatsernas upptagningsområden. Vid avveckling av lekplats bör närboende informeras.

Omfattning

En god lekmiljö

I Ale ska det finnas spännande, stimulerande, hållbara och attraktiva lekmiljöer med en stor variation i karaktär och innehåll. Varierade lekredskap, inslag av vegetation och öppna ytor där barnen kan röra sig fritt skapar en miljö som bjuder in till olika typer av aktiviteter och som lockar barn i olika åldrar. Maximalt lekvärde får vi när nedanstående tre delar ligger i direkt anslutning till varandra:

1. *Lekplats med lekredskap samt olika material*
2. *Närnatur (skog, klippor, vatten mm)*
3. *Platt rektangulär klippt gräsyta för bollek och/ eller sällskapsspel*

Lekplatserna kan utefter placering och innehåll delas in i olika kategorier. I Ale arbetar vi med lekplatstyperna Närlekplats, Områdeslekplats, Stjärnlekplats och Naturlekplats. De kompletteras med tillgång till närnatur.

Variation

Lekmiljön ska dels erbjuda ett varierat utbud med utmaningar för att både utveckla barnens rumsliga förståelse, grovmotoriska färdigheter samt stimulera övriga sinnen, såsom hörsel,

lukt, syn, smak. Lekmiljöerna ska också uppmuntra social samvaro, upptäckarglädje och kreativitet samtidigt som de erbjuder rumsligheter för lugn, trygghet och fantasilek.

En hög detaljnivå på lekplatsen skapar en spännande lekmiljö där barnen inte upptäcker allt med en gång. Varierande färg, form och funktion inbjuder barnen till att utforska sin närmiljö och bidrar till barnens rumsliga förståelse.

Platsen har med fördel höjdskillnader och rumsligheter och erbjuder både sol och skugga. En kuperad terräng förbättrar rumsligheten och kan främja överblickbarheten på lekmiljön.

När det finns fler än en lekplats inom en tätort är variation mellan lekplatserna också en viktig aspekt.

Tillgänglighet

Vi eftersträvar efter att samtliga men minst en lekplats i varje tätort ska vara tillgänglighetsanpassad. Det innebär att lutningar på gångvägar inte ska vara för branta och att sarger inte ska vara för höga. Delar av lekutrustningen på dessa lekplatser ska vara anpassade för olika typer av funktionsvariationer. Tillgänglighet på lekplatsen samt på angränsande ytor skall alltid beaktas vid utformning och upprustning. Hela lekmiljön måste inte vara tillgänglighetsanpassad om platsens förutsättningar inte tillåter det, men det är viktigt att barn med funktionsvariationer kan vistas på en så stor del av lekplatsen som möjligt för att kunna leka med alla barn. Orienterbarhet på lekplatsen är viktig och det ska finnas tillgänglighetsanpassade sittplatser.

Tillgänglighet handlar också om att alla invånare skall kunna ta sig till lekmiljön via gång- och cykelvägar på ett säkert sätt.

Hållbarhet

De senaste åren har plastbaserade markmaterial använts i stor utsträckning på lekplatser. Dessa har fördelar sett till tillgänglighetsaspekter och ser städade ut för vuxna. Samtidigt finns negativa aspekter med plastmaterial då de skapar sterila miljöer och riskerar negativa hälsoeffekter i form av mikroplaster mm. Vid anläggning krävs dessutom hälsovådliga ämnen och det är både svårare och dyrare att ersätta ett hål i en plastmatta än att fylla på med sand eller träflis. Därför behöver hållbarhet/livscykel vara viktiga aspekter när en lekmiljö gestaltas.

Nåbarhet

Det är viktigt att kommunala lekplatser finns tillgängliga inom rimligt avstånd för alla barn hemmahörande i kommunen.

I största möjliga mån ska det gå att ta sig till en mindre lekplats 300 meter från bostaden, vilket motsvarar 5–7 minuters promenad för ett barn och inom 500 meter från barnets bostad bör en större lekplats finnas med större attraktionskraft och ett bredare utbud (se Jansson et al, 2016).

Närnatur och vegetation

De kommunala lekplatserna ska ses som ett komplement till naturliga lekmiljöer, skolgårdar, förskolegårdar och bostadsgårdar. Lek växer fram i relation till dess omgivning och i många fall kan lekplatsens omgivningar ha ett större lekvärde än dess utrustning. Om lekmiljön ligger i ett område där den omgivande naturmiljön kompletterar lekplatsen blir behovet av prefabricerad utrustning mindre.

Träd, buskar och snår ger goda förutsättningar för kreativ, social och aktiv lek. Vegetationen kan skapa rumslighet, ge skydd mot regn samt skärma av trafikbuller från lekplatsen. En variationsrik miljö bidrar med många ekosystemtjänster. Uppvuxna träd sänker temperaturen och fångar upp luftföroreningar och andra lösa luftpartiklar samt kan bidra med skugga och skydd mot skadlig UV-strålning. Dessutom lockar växter till sig insekter, fjärilar, fåglar och andra djur som kan väcka barnens nyfikenhet och intresse för naturen.

Vegetationen skildrar också årstidsväxlingarna och kan erbjuda vitt skilda kvaliteter under olika tider på året. Städegrön växtlighet skapar rumslighet även under vintermånaderna och blommor, frukter och bär kan inkluderas i leken.

Fysiska utmaningar

Fysiska utmaningar är en viktig del i lekmiljön. Det ska erbjudas ytor att springa på, möjlighet till balansträning, styrketräning och motorikträning. En lekmiljö kan med fördel inkludera redskap för utegym så att både barn och vuxna kan röra sig tillsammans.

Trivsamt miljö för både barn och vuxna

Barn besöker ofta lekplatser i vuxet sällskap och därför är det viktigt att lekmiljön är som trivsamt för alla. Lekmiljön bör kunna uppmuntra de vuxna till att engagera sig i barnens lek men också erbjuda möjlighet att sitta ned och umgås med andra vuxna. Oavsett väderlek; i sol eller skugga. En miljö där andra människor uppehåller sig upplevs dessutom ofta som välkommande och trygg för de som befinner sig där men också för förbipasserande vilket i sin tur tenderar att generera fler och längre besök.

Tillgång till lösa och formbara material

Närnatur ger ofta en ovärderlig tillgång till lösa material från mark, växter, träd och vatten vilka kan användas i kreativ och social lek. På lekplatser kan formbara material såsom baksand ge barnen möjlighet att själva vara med och (om)forma sin lekmiljö. Även vattenlek är fascinerande, fantasieggande och stimulerar alla sinnen.

Delaktighet

När en omgestaltning av en lekplats görs så ska den underbyggas av en medborgardialog. Involvera då både barn och föräldrar som vistas på lekplatsen.

Trygghet och säkerhet

Lekmiljön ska både *vara* säker och *upplevas* som trygg. Det innebär att regelbundna besiktningar och syner utförs och att anmälningar från allmänheten tas på allvar (Konsumentverket, 2013, ss. 4–7). Om lekredskap eller utrustning är trasig utgör en risk för allvarlig skada ska de genast plockas bort och/eller ersättas snarast möjligt.

Vidare är god belysning på lekplatserna viktig för att besökarna ska uppfatta miljön som trygg. Det är också viktigt att överväga om vägen fram till själva lekplatsen ska belysas.

Regelbunden städning och sanering av eventuellt oönskat klotter och annan vandalism gör att lekplatsen upplevs som välskött och betydelsefull, vilket både ökar den upplevda tryggheten och minskar risken för skadegörelse. Detta leder i sin tur till att medborgarna som vistas på lekplatsen känner att kommunen värnar om dem och deras livsmiljö.

En bra placerad och utformad Områdes- eller Stjärnlekplats kan bidra till möten mellan människor från olika platser som annars inte skulle ha träffats. En lekplats är då en arena för integration och ökat samförstånd mellan samhällsgrupper.

Skötsel och underhåll

Skötsel och underhåll samt även besiktningar av lekplatserna genomförs av Gata/Parkenheten.

När- och Områdeslekplatsernas prefabricerade utrustning håller i ca 15–20 år, beroende på slitage. Stjärnlekplatserna håller kortare tid, ca 10 år, eftersom slitaget är så högt. Vi strävar efter att lekplatserna ska hålla i minst 10 år pga miljömässiga hållbarhetsskäl och krav på ekonomisk avskrivning.

Lekplatstyp	Investering (2024)	Drift per år (2024)
Närlekplats	100–200 Tkr	30 Tkr
Områdeslekplats	400–700 Tkr	60 Tkr
Stjärnlekplats	4 000 Tkr	200 Tkr
Naturlekplats	300–500 Tkr	50 Tkr

Lekplatstyper

Belysning ska i regel finnas på lekplatser för att öka tillgängligheten, tryggheten och lekvärdet under årets mörkare månader, men kan uteslutas där den utgör ett problem. Lekplatserna ska vara godkända enligt de säkerhetsmässiga lagar och regler som finns. Alla lekplatser är rökfria miljöer.

Närlekplats

Närlekplats utgör basutbudet bland Ales lekplatser. De ligger i, eller i direkt närhet till, bostadsområden. Det ska finnas belysning och papperskorg.

Det är särskilt viktigt att nya närlekplatser uppförs vid exploatering av nya bostadsområden.

Mindre tätort med minst 1000 invånare ska ha en Närlekplats med bra lekvärde.

Ålder: 1–9 år

Lekvärden:

- Sand- och/eller vattenlek
- Gunglek
- Klätter- och rutschlek
- Roll- och fantasilek
- Sittmöjligheter

Det är önskvärt med möjlighet till lek i närnatur samt yta för bollspel.

Placering: Högst 300 m från bostaden.

Dimensionering: 1 lekplats/240 barn.

Storlek idag: Närlekplatserna varierar mycket i storlek, från 190m² till 3600m², främst i frågan om de ligger intill natur och fria ytor.

Storlek rekommendation: En rimlig storlek på en närlekplats ligger på 1000-1500m².

Områdeslekplats

Områdeslekplatserna erbjuder ett större utbud av lekutrustning och riktar sig både till mindre barn i sällskap av vuxen och till större barn som tar sig till platsen på egen hand. Det kan vara bra om lekplatsen har två separata delar med en del avsedd för de yngre barnen och en för de lite större. Det ska finnas belysning och papperskorg.

Varje större tätort med minst 2000 invånare ska ha minst en Områdeslekplats med högt lekvärde och en Närlekplats med bra lekvärde.

Ålder: 1–12+ år

Lekvärden:

- Sand- och/eller vattenlek (gärna bakbord)
- Gunglek
- Klätter- och rutschlek för olika åldrar
- Roll- och fantasilek (lekhus)
- Balanslek
- Snurrlek
- Sitta med bord

Det bör finnas möjlighet till lek i närnatur samt yta för bollspel i direkt anslutning. Utbudet kan utökas med exempelvis äventyrslek, exempelvis en linbana.

Placering: Högst 500 m från bostaden. Lekplatsen placeras med fördel i anslutning till natur-, rekreations- eller parkområden och kombineras med möjlighet till lek i natur och till bollspel (gärna i olika former).

Dimensionering: 1 lekplats/1000 barn.

Storlek idag: Områdeslekplatserna varierar mycket i storlek, från 450m² till 4100m² och de flesta har tillgång till yta för fri lek/bollek och fungerar därför väldigt bra.

Storlek rekommendation: En rimlig storlek på en områdeslekplats ligger på 2000–5000 m².

Stjärnlekplats

En Stjärnlekplats är en större lekplats och samlingsplats för olika ålderskategorier på ett större område. Platsen ska vara tillgänglig som utflyktsmål, fungera som en mötesplats i Ale och locka besökare från de mindre orterna. En stjärnlekplats kan med fördel innehålla unika miljöer och redskap som skiljer sig från övriga lekplatser och med grillplats. Placering ska vara i närheten av andra aktivitetsområden och så långt det är möjligt vara tillgänglighetsanpassad för barn med funktionsvarianter.

Tillgång till toalett och väderskydd möjliggör längre vistelser på Stjärnlekplatsen.

Ålder: 1–12+ år

Lekvärden:

- Sand- och/eller vattenlek (gärna bakbord)
- Gunglek
- Klätter- och rutschlek för olika åldrar
- Roll- och fantasilek (lekhus)
- Balanslek
- Snurrlek
- Sitta med bord

Det ska finnas yta för bollspel i direkt anslutning (gärna i olika former). Utbudet kan med fördel innehålla specialtillverkade lekmaterial eller utformas efter ett visst tema.

Placering: Högst 1000 m från bostaden och en pendelstation i kommunens tätorter.

Dimensionering: 1 lekplats/1200 barn.

Storlek idag: Ale kommun har idag två utpekade Stjärnlekplatser. Dessa kräver ett stort omgivande område och gärna med ytterligare besöksmål i nära anslutning som ger mycket lekmöjligheter. Det viktiga i storleken är att detta omgivande område finns.

Storlek rekommendation: Det viktiga för en Stjärnlekplats är att det finns omgivning med lekvärde och stora ytor. Över 7000 m².

Naturlekplats

Inslag av natur i stadsväven ger barn och unga möjlighet att upptäcka och utveckla sina sinnen, att utveckla sin motorik och kreativitet samt att främja sin fysiska och psykiska hälsa.

Ålder: Alla åldrar

Lekvärden/platsvärden:

- Lösa material: samla, skapa, bygga.
- Klättra i träd och på berg: utmana sig själv.
- Terränglek: testa nya rörelser, ta sig fram på ojämna mark.
- Vattenlek: bygga dämmen, segla med barkbåt, undersöka djurlivet.
- Sinnesupplevelser: ro, fågelsång, porlande vatten, mjuk mossa, skrovlig bark, vassa barr.
- Pedagogik: Vilket djur bor i hålet? Gissa bajset. Vart leder myrvägen? Vem bor i dammen?
- Engagemang: en plats att lära känna, värna och ta hand om, personligt ansvar för naturen.

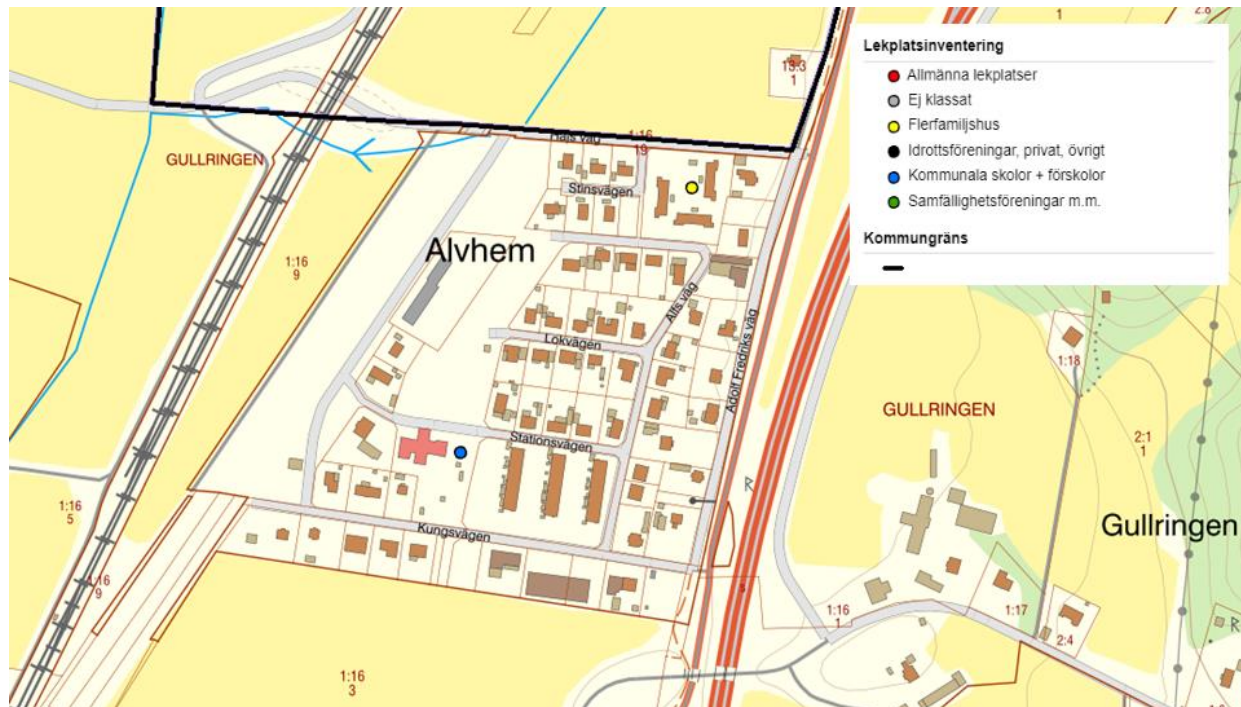
Placering: Högst 1000 m från bostaden.

Dimensionering: Natur är ett viktigt inslag i tätorternas områden och bör värnas vid planläggning av nya bostadsområden. Viktigt även med tillgång till större sammanhängande närnatur.

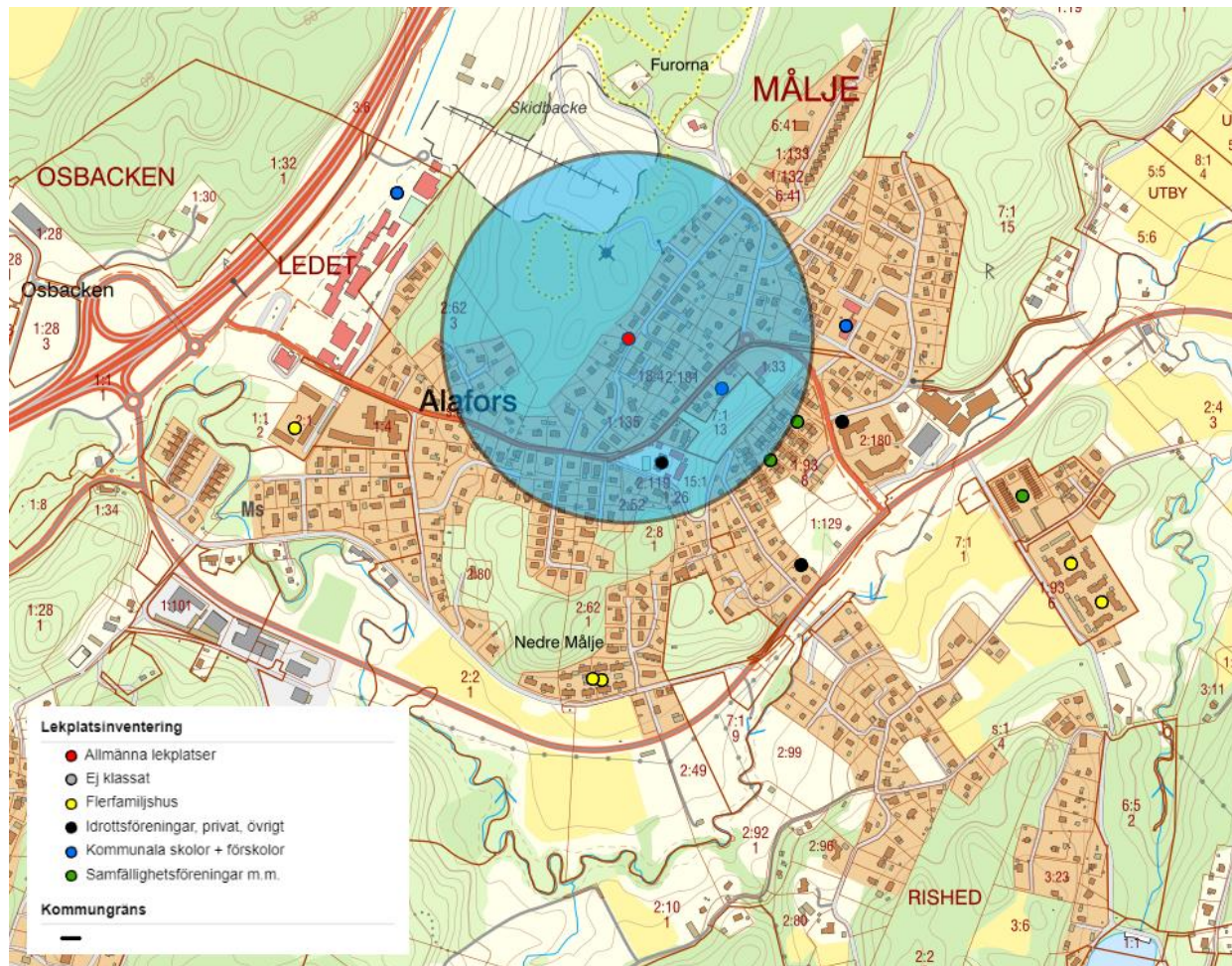
Översikt lekplatser Ale tätorter

Skolors och förskolors placering jämfört med kommunala lekplatser visas eftersom dessa verksamheter i stor utsträckning använder kommunala lekplatser som utflyktsmål. Omvänt används både skol- och förskolegårdar som lekmiljöer på eftermiddags- och kvällstid samt helger. Även skol- och förskolegårdar är lekplatser anlagda av kommunen.

Alvhem

Alafors

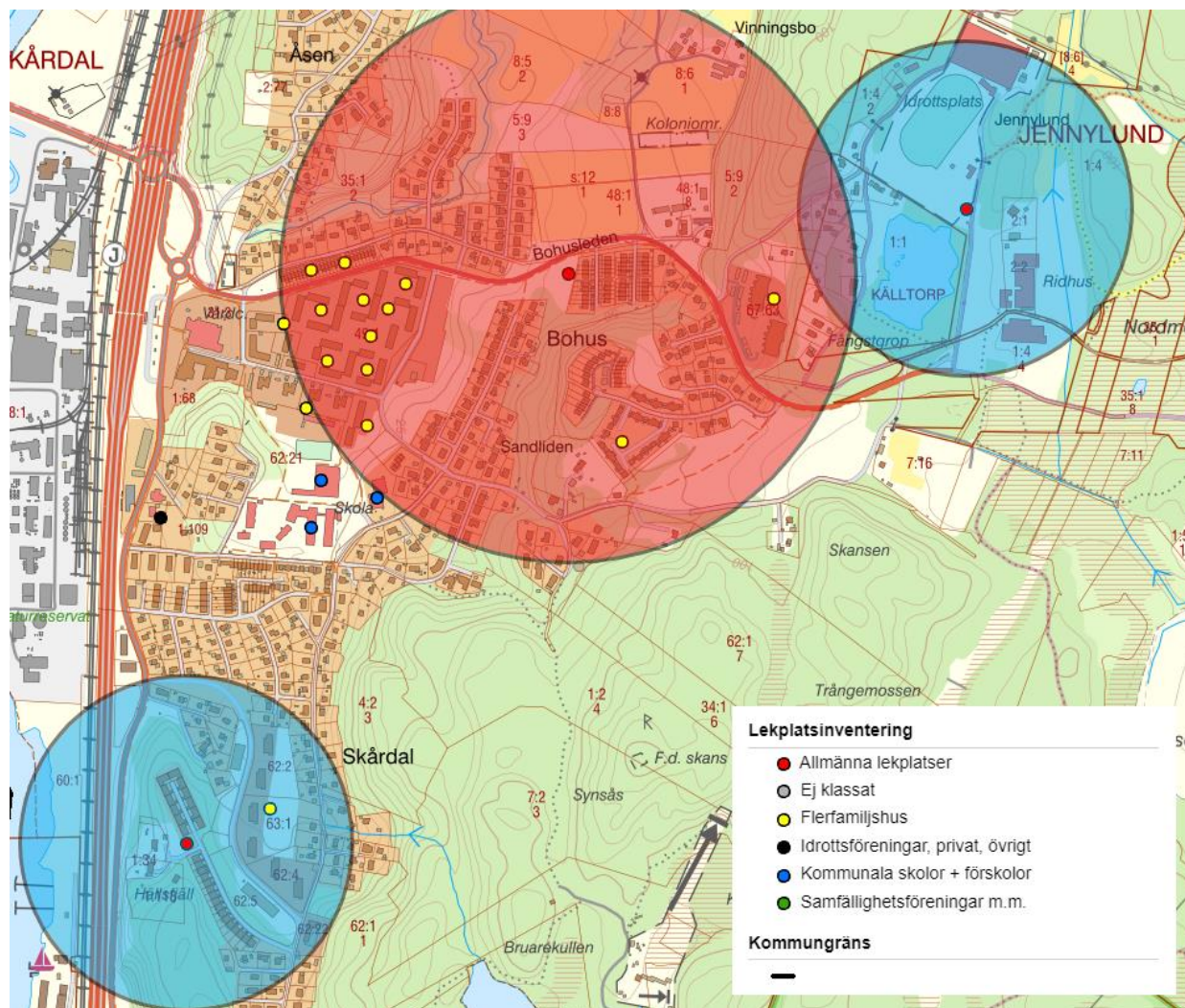

Blå cirkel

Närlekplats

300 m radie

Bohus

Blå cirkel

Närlekplats

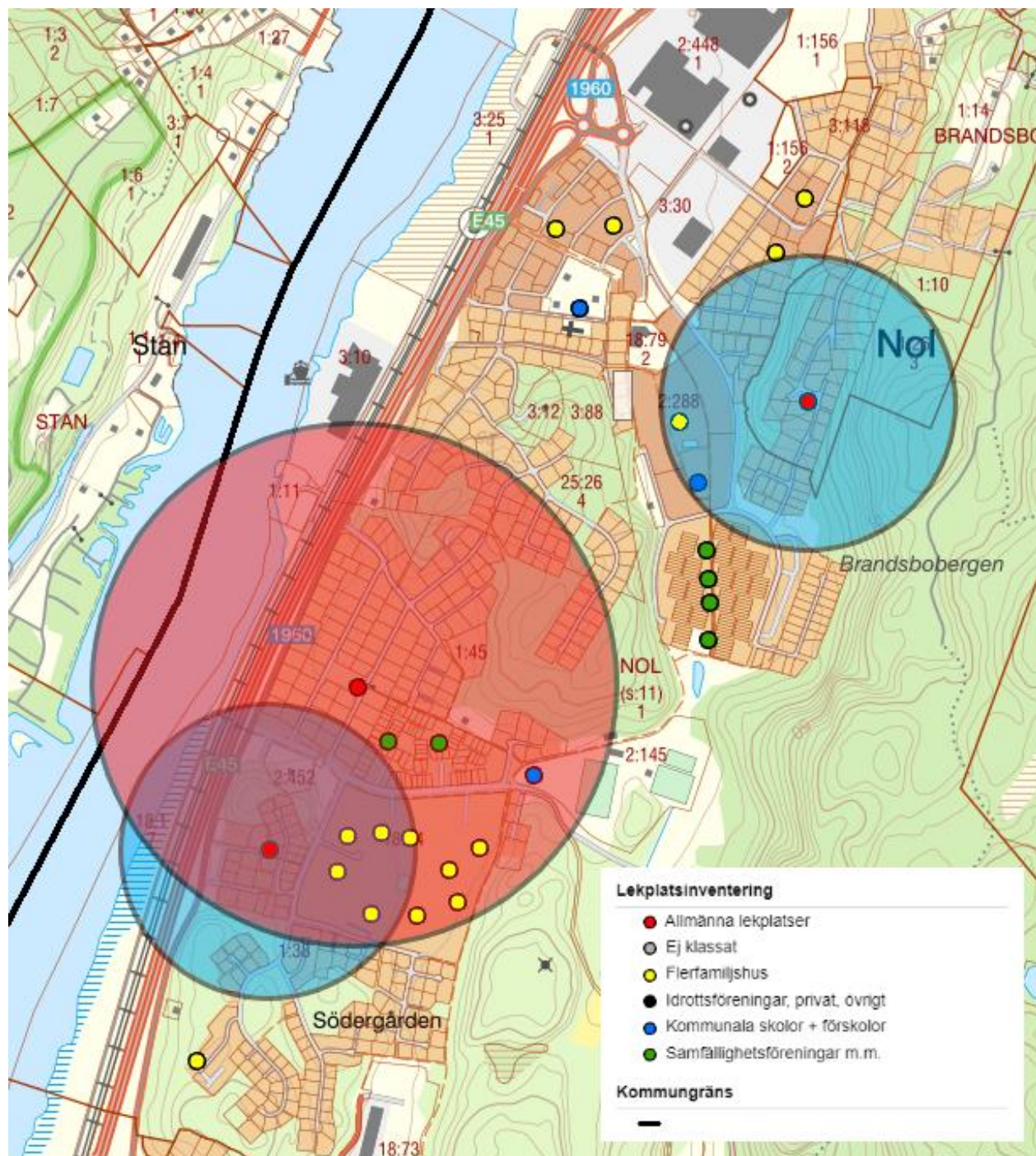
300 m radie

Röd cirkel

Områdeslekplats

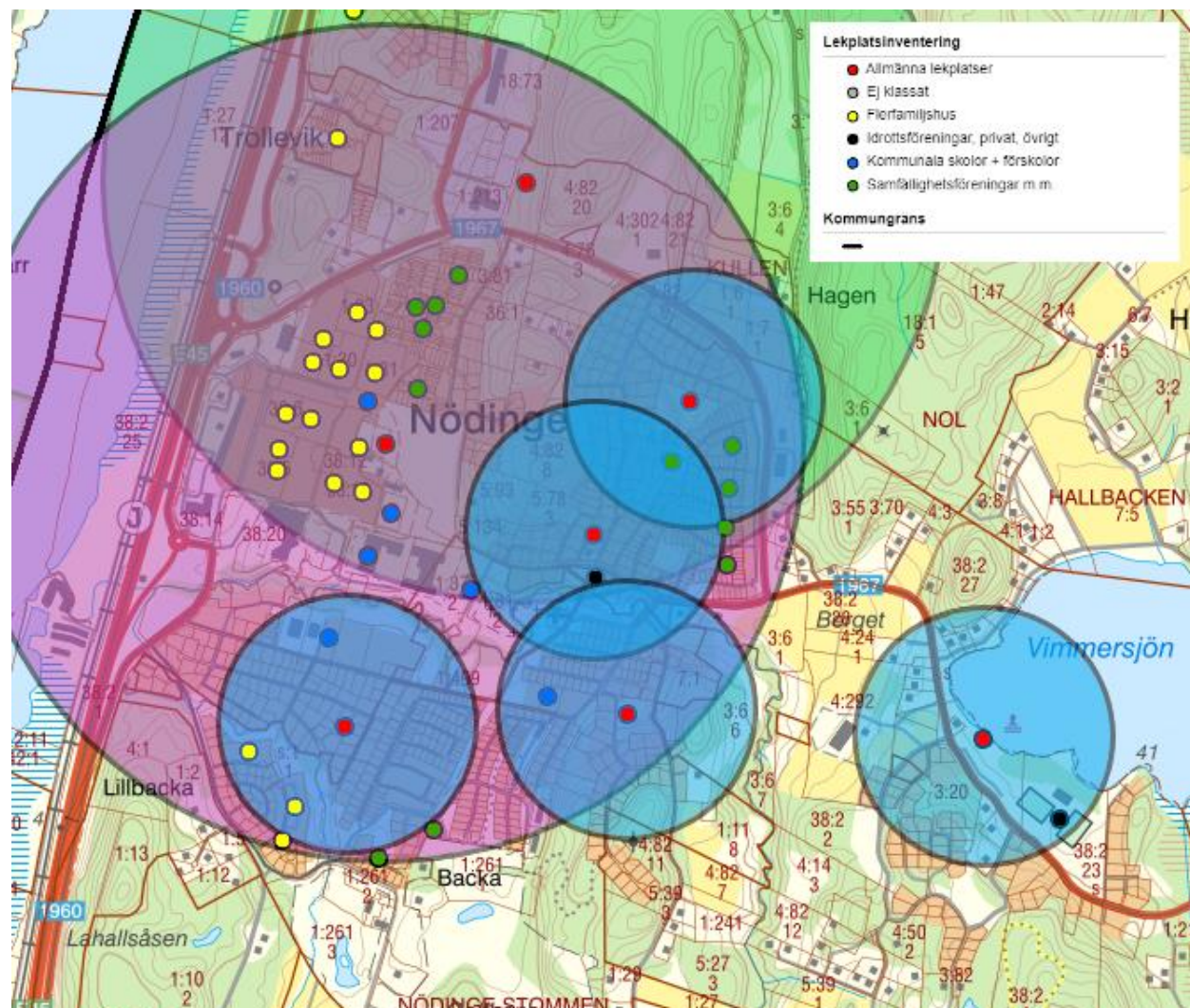
500 m radie

Nol

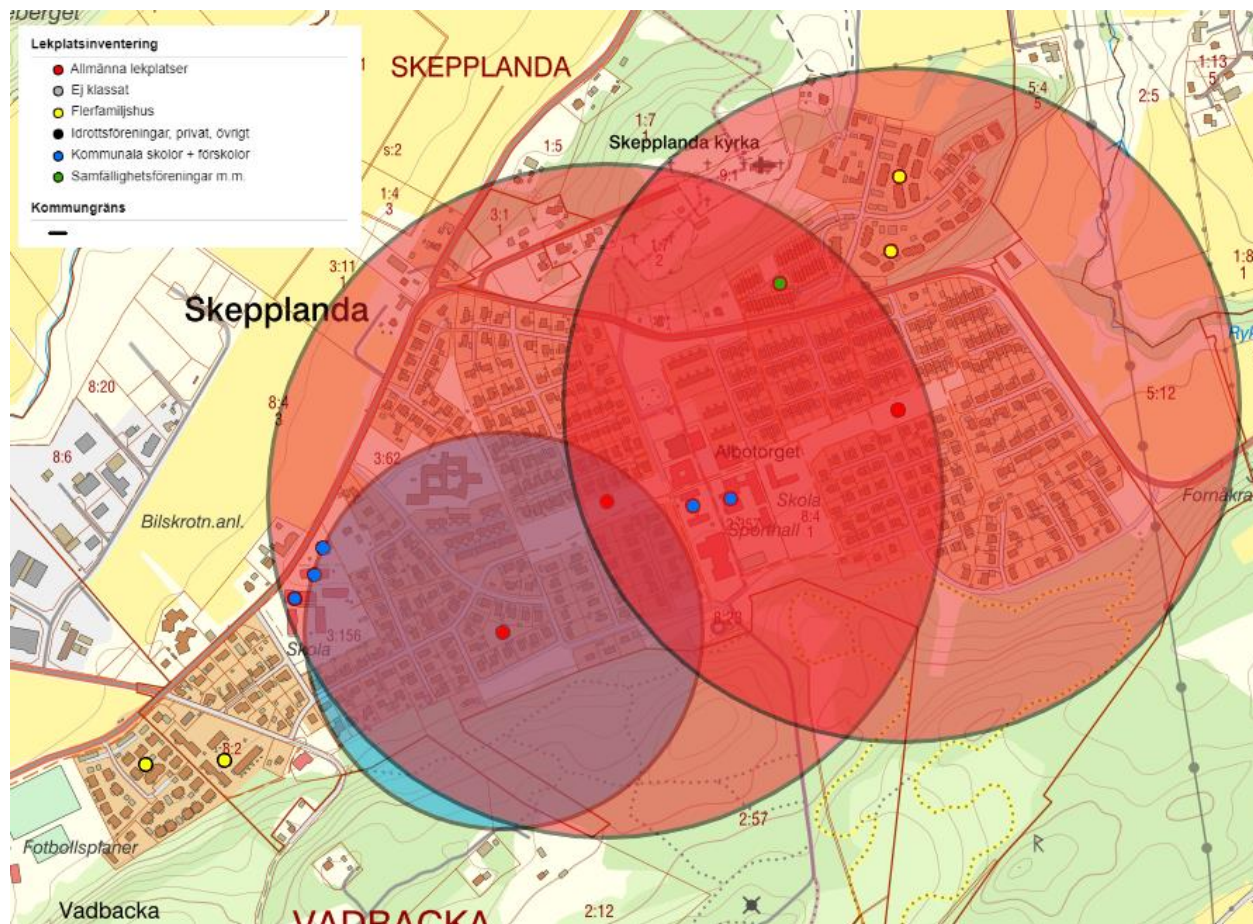
Blå cirkel Närlekplats 300 m radie
 Röd cirkel Områdeslekplats 500 m radie

Nödinge

Blå cirkel	Närlekplats	300 m radie
Lila cirkel	Stjärnlekplats	1 000 m radie
Grön cirkel	Naturlekplats	1 000 m radie

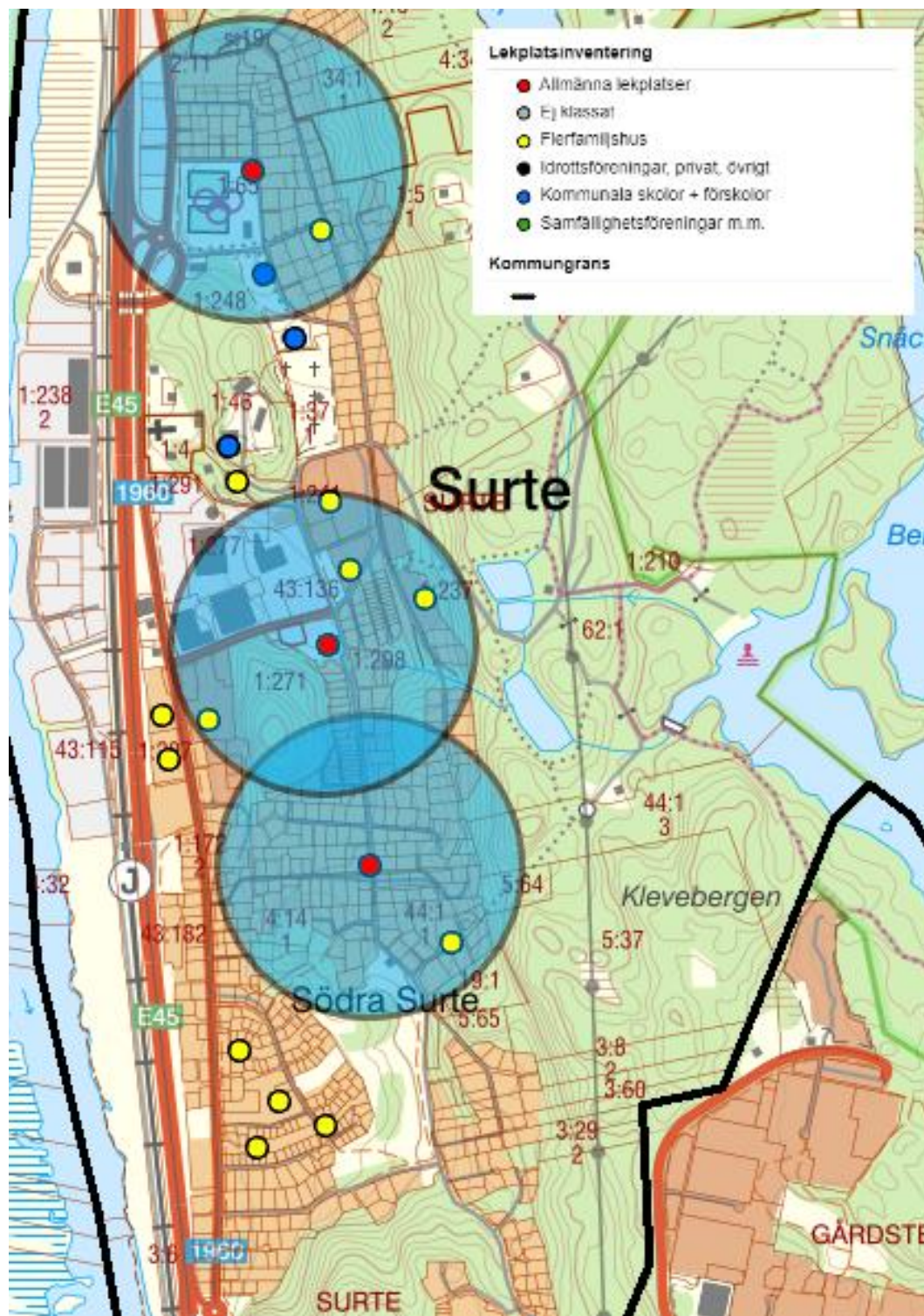
Skepplanda

Blå cirkel Närlekplats 300 m radie

Röd cirkel Områdeslekplats 500 m radie

Surte

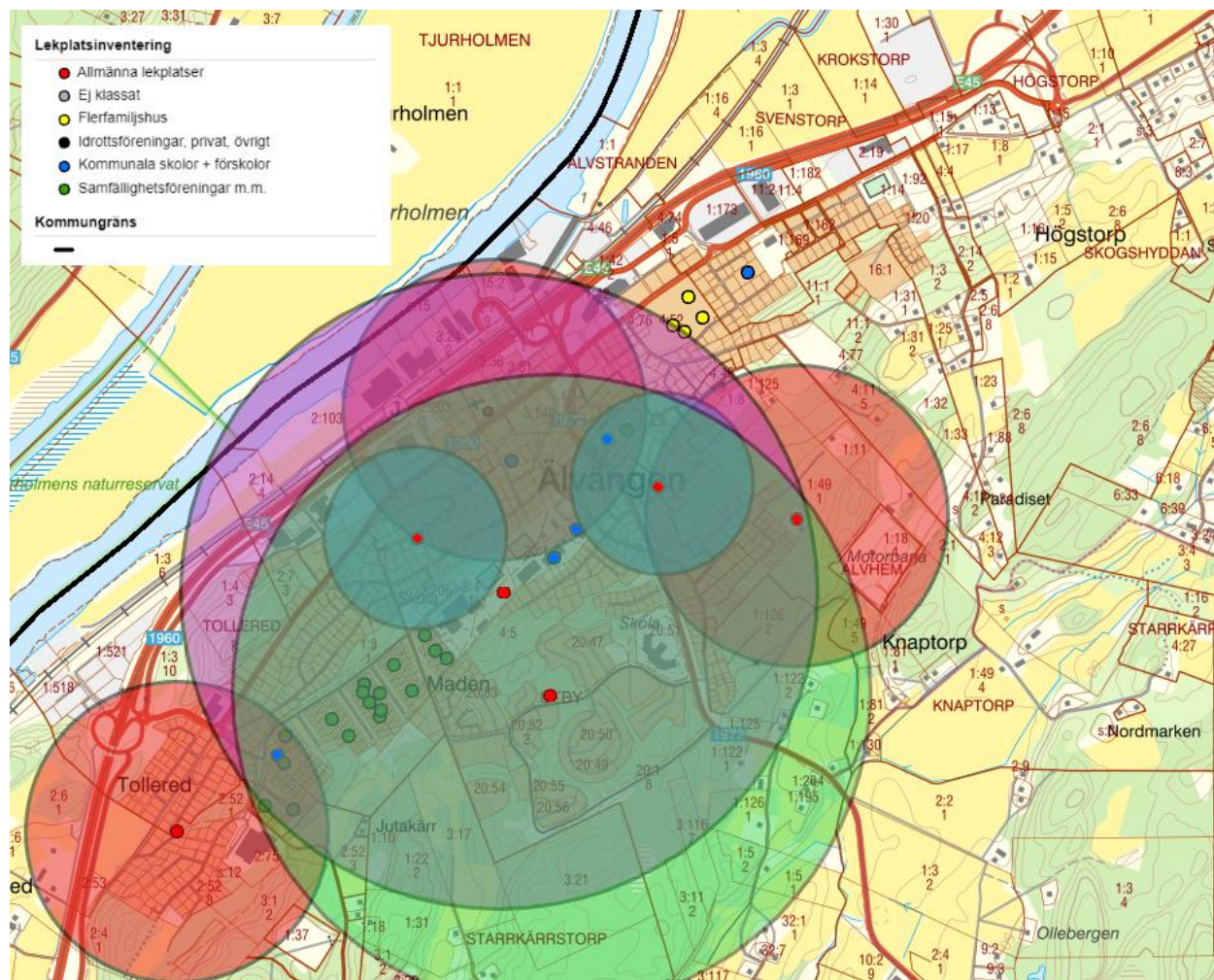

Blå cirkel

Närlekplats

300 m radie

Älvängen

Blå cirkel	Närlekplats	300 m radie
Röd cirkel	Områdeslekplats	500 m radie
Lila cirkel	Stjärnlekplats	1 000 m radie
Grön cirkel	Naturlekplats	1 000 m radie

Källor

UNICEF (1989). Barnkonventionen. FN:s konvention om barnets rättigheter. Stockholm: UNICEF Sverige Tillgänglig: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> [2017-05-11]

Konsumentverket (2013). Regler i Sverige för lekplatser och lekredskap. [Broschyr] Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2013/regler-i-sverige-for-lekplatser-och-lekredskap/> [2017-05-11]

Norén-Björn, E. (2016). Barn väljer med sina fötter - observera och testa leken. (red) Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. I: Plats för lek. Svenska lekplatser förr och nu. Stockholm: AB Svensk Byggtjänst.

Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (2016). Introduktion. (red) Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. I: Plats för lek. Svenska lekplatser förr och nu. Stockholm: AB Svensk Byggtjänst.

Åkerblom, P.; Åkerlund, U. & Norrman Bjarsell, E. (2016). Bygga stad för barn och unga - vägledning, inspiration och allmänna råd. Movium Fakta, vol 1.

Alingsås kommun, Lekplatsplan Alingsås kommun, antagen av Samhällsbyggnadsnämnden 2022-08-29.

Ale kommun (2020), Lekplatser i Ale kommun, Resultat från en enkätundersökning genomförd under våren 2020.